

og etter sesongene. Disse hyttene bør også i langt større grad kunne utnyttes bedre i åpningstidene. Jeg kan nevne at styret og administrasjonen har innledet et samarbeide med Oppdal kommune, turisthotellene i Oppdal, Tydal kommune samt Selbu og Tydal reiselivslag når det gjelder hyttene Nedalen, Storerikvol- len, Schulzhytta og Gjevilvasshytta. Hva resultatet av samarbeidet kan bli, er det for tidlig å si noe om, men jeg har tro på at det vil bringe positive resultater.

Også på våre selvbetjeningshytter bør utnyttelsesgraden kunne økes betraktelig. I løpet av høsten 1981 er storparten av de planlagte utbedringsarbeidene på Dindalshytta blitt utført og de resterende arbeider er planlagt utført i 1982. Dindalshytta vil dermed kunne gi plass for ca. 20 personer, eller sagt på en annen måte - hytta kan gi plass for et sluttet lag av passe størrelse. Videre kan jeg nevne Græslhytta og Kjølhytta som i lange perioder av året overhodet ikke blir besøkt.

Arbeidene på Ramsjøhytta vil bli startet opp sommeren 1982 og regnes avsluttet sommeren 1983. Hytta vil derfor ikke være aktuell å bruke til andre aktiviteter, men vi regner med at det, byggearbeidene til tross, skal bli plass for våre fotturister.

Gledelig er det å kunne fortelle at Schulzhytta i vinterferien hadde besøk av en større gruppe TT-medlemmer og at et lignende besøk også vil skje i 1982. Gjevilvasshytta hadde i nyttårshelga besøk av en gruppe TT medlemmer - omkring 40 personer.

Ideelt sett bør våre medlemmer i første rekke kunne nyttiggjøre seg hyttene i langt større grad enn tidligere, eksempelvis ved å feire spesielle dager eller å arrangere en hyggelig tur med hytteopphold for venner og kjente.

Jeg tror allikevel ikke at etterspørselen fra medlemmene vil bli så stor at den fullt ut dekker kapasiteten og vi må derfor fortsatt slippe til andre. Som langtidsplanen sier: organisasjoner, grupper og enkeltpersoner.

Jeg er klar over at hyppigere utleie til andre vil medføre en økt belastning for administrasjonen, tilsynene og betjeningen. Videre vil det kunne kollidere med det enkelte medlems interesser i noen grad. Jeg vil be om at de impliserte parter viser forståelse og vil minne om at hensikten med en øket aktivitet er å legge et best mulig økonomisk grunnlag for vårt virke i årene fremover.

Vinternatt i fjellene

Av TONE KRAFT

Om du spør en gjennomsnitts nordmann i dag hva han vet om Harald Sohlberg, er det meget sannsynlig at han ville se forvirret ut og melde pass.

Spør ham i stedet om han har sett og husker et maleri som heter «Vinternatt i fjellene», og han vil ventelig nikke gjenkjennende:

«Åja, du mener det lysende blå med de trolske fjellene og stjernen på den mørke vinterhimmelen?»

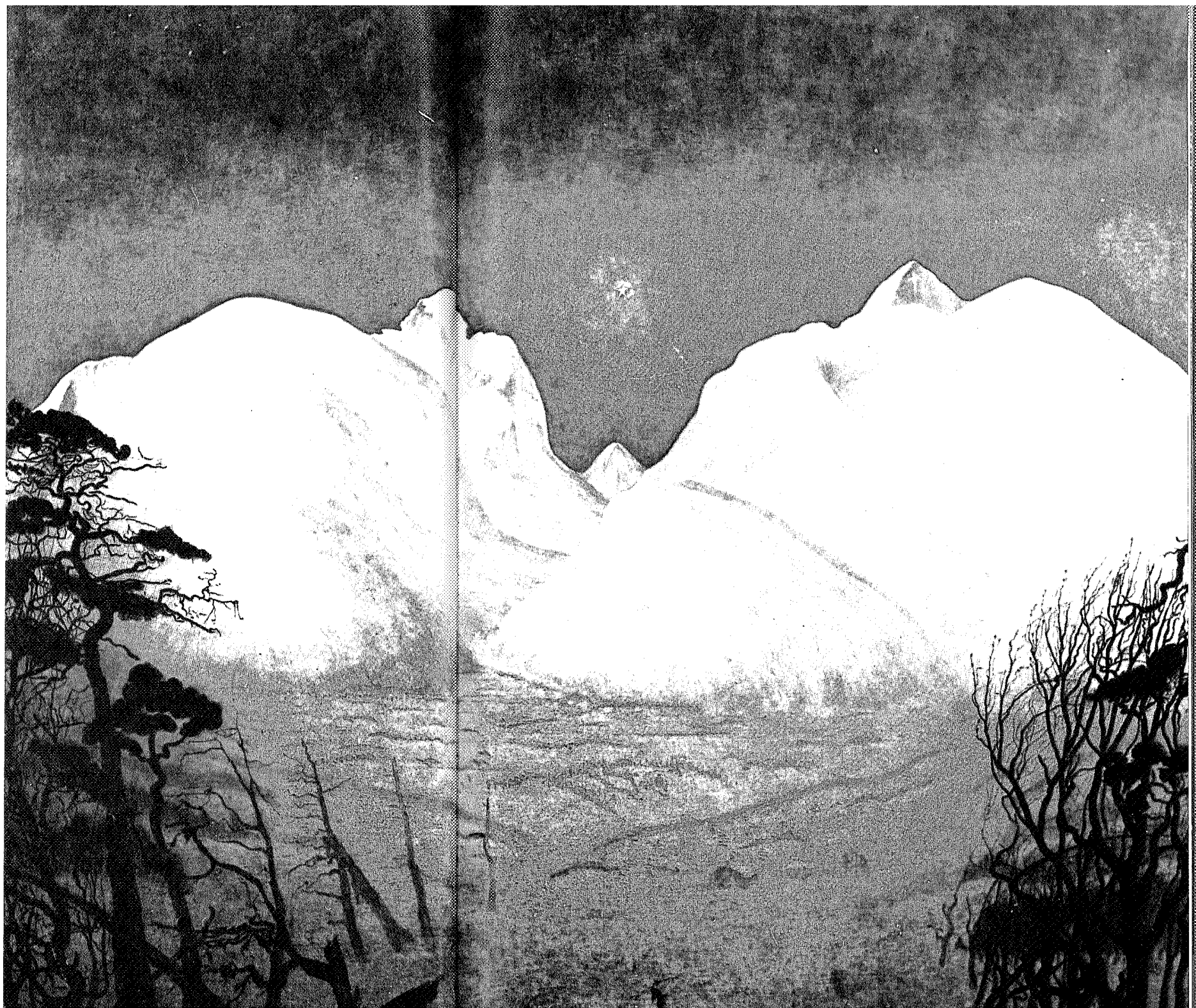
Det bildet kjenner de fleste. Det henger i Nasjonalgalleriet i Oslo. Det finnes en rekke studier og forarbeider, de fleste i privat eie. Ett av dem henger i Rasmus Meyers Samlinger i Bergen.

Den som er noe bedre bevandret i malerkunsten, vil kanskje også kjenne et annet Sohlberg-maleri av de mange i Nasjonalgalleriet, «Fra Røros» med de herlige saftige farvene. Spør du om flere bilder, vil vel de fleste bli svar skyldig. Men vinterbildet fra Rondane er blitt noe i retning av allemanns eie. Det er det folk kjenner og husker og er glad i. Det er et eksempel på kunstneren som overskygges helt og holdent av sitt skaperverk. Han har lett for å glemmes, mens bildet huskes.

Hvem var han så egentlig, denne Harald Sohlberg som først på dødsleiet fikk den offentlige anerkjennelse som Statens kunstnerlønn innebærer, men som var høyt anerkjent og beundret fra unge år av kunst-kjennere?

— — —

Selv om Harald Sohlberg gjennom det meste av sitt voksne liv slet med stadig mer tyngende økonomiske problemer, var han i sin ungdom aldri en slik pengelens kunstnerspire som trosser motgang

*«Vinternatt i fjellene» –
Sohlbergs berømte
maleri fra Rondane.*

og sult og nød for å nå frem. Han ble født i 1869 og vokste opp i en søskenflokk på ti barn. Faren var en velstående forretningsmann i Kristiania. De mange barna vokste opp i romslige kår i et godt hjem med meget omfattende selskapelighet. Faren ville gi sine barn en god utdannelse, og han kan derfor neppe ha vært glad for at Harald allerede som skolegutt var fast bestemt på å gå kunstnerveien. Faren var overbevist om at en kunstnerkarriere aldri kunne skape den økonomi han ønsket for sin sønn, og han insisterte på at Harald i hvert fall måtte lære et håndverk først. Med sin tydelige tegnebegavelse måtte han da egne seg godt som gullsmed? Det endte til slutt med at han skulle gå i malerlære – for å bli dekorasjonsmaler.

Selv om Harald Sohlberg vel i en kort periode kan ha malt noen husvegger, var det en ganske annen form for malerlære han var interessert i og brukte det meste av sin tid til. Han la aldri skjul på hva han ville, og til slutt ga faren etter. Knappt tyve år gammel begynte dermed Sohlberg sin kunstnerkarriere for alvor. Han kom inn på Tegneskolen, han dro rundt på Østlandet og malte, studerte privat under flere lærere og kom inn på den kjente Zahrtmanns malerskole i København.

Allerede i sine første bilder la den unge mannen for dagen en forbløffende modenhet. Hans tidlige produksjon viser at her var en kunstner som ville gå sine egne veier, som ikke lot seg passe inn i noen skole eller retning, og en kunstner som ikke vek tilbake for de store og vanskelige oppgaver. Han viste også tidlig et særpreg som skulle komme til å markere hans kunst hele livet gjennom – ensomheten. Andre malere inkluderte i vekslende utstrekning mennesker i sine motiver – enten som portretter, akter, i komposisjoner eller som figurer i rom og landskap. Hos Sohlberg er det nesten aldri et menneske å se – frasett de mange selvportretter. Hans bilder har en intens ensomhetsfølelse som er noe mer enn bare fravær av personer. I enkelte kan man formelig fornemme mennesker som nettopp har vært på scenen eller snart skal gjøre sin entré, men de kommer ikke på lerretet som gir en stemning og en natur hvor mennesker likesom ikke har noen plass.

Sohlbergs debut med ett enkelt bilde da han var 23 år gammel gikk ganske ubemerket hen, men han kom sterkt tilbake på

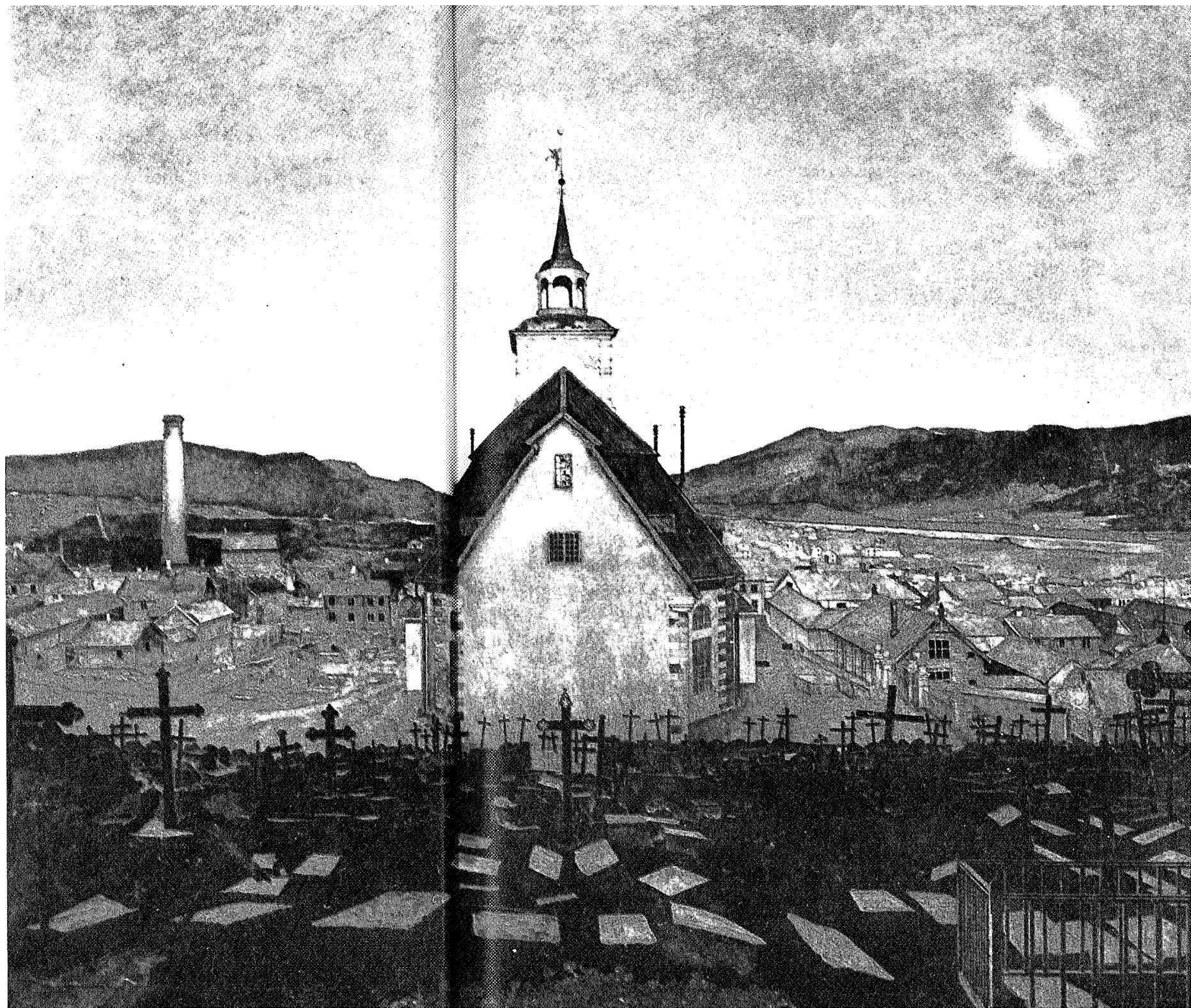
Statens Kunstutstilling året etter. Den 25-årige Sohlberg ble nå i aller høyeste grad lagt merke til, han fikk strålende omtale, og det ene bildet han var representert med, «Natteglød», havnet straks i Nasjonalgalleriet, en triumf for en ung kunstner.

Nå fikk Sohlberg stipendier, nå kunne han komme ut i verden og fortsette sine studier. Han dro til Paris og siden til Weimar. Så slo han seg ned i hjembyen – og snart var han klar til å kaste seg over en svær oppgave, den største og mest krevende han hittil hadde påtatt seg. Resultatet skulle vise seg å bli et av hovedverkene i hans produksjon.

Dette bildet heter så enkelt og liketil «Sommernatt», men han hadde valgt seg et uhyre komplisert motiv: utsikten fra Ekebergåsen over fjorden en lysende sommernatt, men i forgrunnen tok han med utsiktspunktet som er en altan – med vindusruter som gjenspeiler sommernatten, med et forlatt lite festbord og et gelender med farvesprakende blomsterprakt, og over det hele en glitrende, skyfri natthimmel. Her er en intens, gripende naturstemning, her er den norske midtsommernatt gjenskapet med glitrende farvesjatteringer, og her er noe nytt og dristig i perspektiver.

Det var det største bilde Sohlberg til da hadde gjort ferdig, og det vakte betydelig oppsikt. Det representerte noe så nytt og dristig at det endog fikk indignert kritikk. Likefullt fikk den 30 år gamle kunstner den nye store anerkjennelse det var at også dette bildet kom til Nasjonalgalleriet.

Og så kom Rondane inn i Sohlbergs liv – et møte som satte dype spor og levet i ham i en lang årrekke. Mer eller mindre tilfeldig kom han sammen med en gruppe bekjente på en skitur i fjellet en påske ved århundreskiftet. Veien gikk opp Østerdalen og så inn i Rondanes eventyrverden – og Sohlberg ble helt bergtatt. Han satte seg som mål å gjenskape på et stort lerret det trolske synet av Rondanes merkelige formasjoner i vinternatten. Han arbeidet rent febrilsk med dette prosjektet, han gjorde straks notater og skisser, han vendte tilbake til Rondane neste vinter og slo seg ned på en fjellgård hvor han også ble sommeren over. Utrettelig vandret han gjennom sne og kulde, gjorde seg helt kjent med

*«Natt» fra kirkegården
på Rørø, maleriet
tilhører nå Trondhjems
Kunstforening.*

motivet, søkte etter det riktige utsiktspunkt. En serie tegninger, olje-skisser og utkast tok han med derfra – men det skulle gå et tiår og mer før dette hans hovedverk ble ferdig.

Nå måtte han tjene penger, nå hadde han to å tenke på, og snart ble det flere. Han giftet seg i 1901, og det unge paret slo seg ned på Røros året etter. Og her ble hans økonomiske bekymringer stadig større. Han hadde vært en rik manns sønn, hele hans utdannelse hadde faren bekostet, og hans utenlandsopphold som ble finansiert av stipendier, hadde nok faren også gitt bidrag til. Nå var situasjonen en helt annen. Farens forretning røk overende, og Sohlberg kunne ikke lenger regne med noen økonomisk støtte fra den kant. Han var nødt til å leve helt og holdent av sin kunst.

Han måtte ta imot bestillinger, noe som ikke alltid virker inspirerende. Heller ikke skulle man tro at Røros den gang kunne gi stor inspirasjon. Hele stedet virket fattigslig, grått i grått, gledesløst og trøstesløst. Det var en svær prøve for en kunstner, og han bestod den med glans. Nettopp her, i et ytterst lite inspirerende miljø, forpint av pengesorger og av sykdom som hjemsoekte både ham og hans kone, skapte han noen av sine ypperste mesterverk – det merkelig drømmende, symbolske «Natt» fra kirkegården som tilhører Trondhjems Kunstforening, det farvesprakende gatepartiet i Nasjonalgalleriet, og det uforlignelig stemingsfulle «En blomstereng nordpå» med havet av prestekraver mot en bakgrunn av et mykt grønt landskap i dus sommernattsbelysninger. Også dette mektige lerret havnet i Nasjonalgalleriet.

I 1905 slo Sohlberg seg ned i Kristiania igjen. Han hadde vunnet flere kunstsamlere som sine beundrere, og de bidro til en bedret økonomi. Han fikk stipendier og dro flere ganger på reise i Europa – til Nederland, Frankrike og Italia. Han var inne i en rikt produktiv periode og fullførte blant annet et så merkelig og imponerende verk som «Et hus ved kysten» – et eiendommelig, uventet motiv hvor stemningen både er dyster og nesten melankolsk og likefullt har noe lyst og godt i sitt vesen. Det var et imponerende verk som etter å ha vært på den internasjonale utstilling i Venezia ble kjøpt av en amerikansk samler slik at det stadig befinner seg i USA.

Nå fulgte produktive år. Det var år med økonomiske problemer og sykdom, det var år med kunstnerisk vekst og stadig nye motiver, fra Oslofjorden og fra Kristiania, men det var år da tanken på «Vinternatt i fjellene» stadig lå der og fristet og ventet på sin fullbyrdelse. Det var ikke lett for Sohlberg å rive seg løs, han hadde ikke råd til å dra til Rondane alene for å gjøre ferdig et bilde som han tenkte på og drømte om. Så kom tilfellet ham til hjelp. Ja, det var faktisk det rene slumpetreff at en fremmed som kom til Sohlbergs hjem, gjorde det mulig for ham å nå sine ønskers mål, å fullføre det kunstverk som hadde ligget og ventet i ham og på ham i årevis.

Tidlig i 1911 ble yngstemannen hjemme hos dem syk, og det måtte sendes bud etter lege. Mannen som kom, Niels Roede, var en kunstelsker og kunsts kjønner. I stuen hos Sohlbergs fikk han se det siste store utkast fra vinternatten i Rondane som maleren tok med seg overalt, og han spurte fru Sohlberg hvorfor mannen ikke fullførte det. Rett og slett fordi han ikke har råd, svarte hun. Han må reise opp til Rondane igjen for å gjøre de nødvendige siste studier, men han kunne ikke slippe vekk. Så la legen merke til et lite forarbeide til Rondane-bildet og spurte om han kunne få kjøpe det for to tusen kroner. Det var mange penger dengang, og det var nok til å gjøre det mulig for Sohlberg å dra tilbake til Rondane og fullføre sitt verk.

Et par ganger dro han opp til sin fjellverden, så var han klar til å gi sitt mektige bilde den endelige form. Og nu hadde han liten tid – det gjaldt å få maleriet ferdig til den store jubileumsutstilling i Kristiania i 1914. Der var han først representert i en fellesmønstring, så fikk han sin egen sal – og det var der han presenterte «Vinternatt i fjellene». Suksessen var overveldende, det var bildet alle måtte se, han ble hyldet fra alle hold, og kunsts kjønnere slåss om Rondane-bildet.

Så opplevde Sohlberg, hvis bilder gang på gang var blitt kjøpt av landets fremste galleri, den eiendommelige skuffelse at hans ypperste verk ble avvist av Nasjonalgalleriet. Uansett hvilke personlige motiver eller intriger som lå bak denne eiendommelige holdning, varte det likefullt ikke lenge før bildet fikk sin selvfølgelige plass der. Det ble kjøpt av samleren I. B. Stang, det ble presentert på den store internasjonale utstilling i San Francisco

i 1915 hvor det vakte oppsikt og innbragte Sohlberg æresmedaljen i gull – og i 1918 donerte Stang det til Nasjonalgalleriet.

Etter «Vinternatt i fjellene» var Sohlbergs ry som en av Norges aller fremste kunstnere solid og ubestridt. I mellomkrigstiden fikk han noen gode, produktive år. Fra hans hånd kom en serie landskapsbiler – fra Oslofjorden, fra bondegårder på Østlandet og fra hjembyen. Mange av dem er blant det beste han har gjort, og de fleste utstråler den eiendommelige ensomhetsfølelsen som preget hans kunst.

Utover i 20-årene ble økonomien stadig vanskeligere, det var nedgangstider og et vanskelig marked for kunst. I disse årene ble han også stadig svekket av sykdom og hadde vanskeligheter med å overkomme hva han gjerne ville. I de siste årene var den store kunstner i stigende grad avhengig av den støtte han fikk fra kunst-samlere som beundret ham høyt og med glede bidro til å lette hans problemer. Tidlig i 30-årene ble det søkt kunstnergasje for ham, men han opplevde den bitre skuffelse at forslaget ble avvist av Stortinget. Det hjalp lite at Stortinget siden forandret standpunkt og i 1935 enstemmig bevilget ham kunstnergasjen. Det var i slutten av mars, Sohlberg lå på sykehus – og mindre enn tre måneder senere var det slutt....

Om denne helt særegne norske kunstner med det intense stemningsinntrykk som er helt hans eget skrev en kritiker for tre kvart sekel siden: Han tilhører ikke noen skole, han er ikke redd for noe, tilhører ingen retning. Han er sin egen retning. Og til slutt etter noen århundre kommer Sohlbergs bilder til å bli *hors concours*.

Da Cicignons festning reddet Trøndelag

Av HENRY KRISTIAN JENSÅS

Trondheim feiret et 300-års jubileum sist høst til minne om Cicignons byplan. Brannen på Hornemannsbrygga 18. - 19. april 1681 endret bybildet i stor grad. Byen var ikke lenger en middelalderby hvor gatene var smale og noe krokete. Trondheim ble en moderne by med brede og rette gater tegnet av Christian V's byplanlegger og festningsbygger general Johan Caspar de Cicignon. Planen var ferdig etter bare fire måneder. Byens sentrum har senere utviklet seg ifølge Cicignons ideer. Og de vil trolig leve videre gjennom Midtbyplanen som er vedtatt.

Men Cicignon tenkte på mer enn borgernes bolighus og kjøpmannsskap. Han sikret dem mot eventuelle angripere ved å bygge forsvarsverker langs Nidelva, Møllenberg skanse og Kristiansten festning. Og festningen skulle komme til å spille langt større rolle i byens og landsdelens historie enn kanskje Cicignon tenkte seg sommeren 1681. Knappt 40 år etter opplevde Trøndelag et drama som vi ikke har sett maken til verken før eller senere i Nordens historie. Utgangspunktet var så glimrenede, forventningene så store. Men slutten ble så uendelig tragisk.

Svenskene angrep

Bakgrunnen var mangeårig stird med svenskene helt fra vi mistet Jämtland og Härjedalen i 1645. Svenskene kom igjen gang på gang. I 1658 erobret de Trondheim som nordmennene ledet av Jørgen Bjelke tok tilbake om høsten samme år. Tjue år senere herjet general Sparre i Tydalen, Ålen og Røros. De kom også igjen året etter. Det var ingen tvil. Svenskene utgjorde en trussel